

Hayvanın Hukuki Konumu ve Hayvan Rehni

Av. Ahmet SEYHAN¹

GİRİŞ

Ticari hayatta sıklıkla kullanılan rehin kavramı alacaklının alacağını güvence altına alan önemli bir müessesedir. Kısaca rehin, borçlunun alacağın ifası için alacaklıya güvence olarak vermesi ve borcun ödenmemesi halinde alacaklının bu rehni kural olarak paraya çevirerek alacağını tahsil edebildiği aynı bir haktır. Günümüzde mevcut Covid-19 pandemi şartları da dikkate alındığında ticari hayatın devam edebilmesi için gerek çiftçiler gerekse diğer iş kollarında faaliyet gösteren tacirler tarafından kredi kullanma hususu büyük önem arz etmektedir. İster ticari anlamda kredi olsun ister herhangi sebebe dayalı bir borç olsun alacaklı tarafından her zaman alacağını tahsil edememe riski mevcuttur. Rehin kavramı ile bu risk azaltılmaya çalışılmış ve hukuk sistemimizde bu konuda birçok düzenleme yapılmıştır.

Hayvanların hukuk sistemimizde hangi statüde oldukları hususları tartışmalıdır. Bu konuda hayvanların taşınır eşya olduğu görüşleri mevcut olduğu gibi kendilerine has özel bir statülerinin olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Gerek çiftlik hayvanlarının gerekse evcil hayvanların rehne konu edildiği dikkate alınarak bu hususta hayvan rehni konusu ana hatlarıyla Türk Medeni Kanunu (TMK) md. 940 ile düzenlenmiştir. TMK hayvan rehnine ilişkin hükme dayanarak Hayvan Rehni Tüzüğü² (HRT) ve Hayvan Rehni Tüzüğü'nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik³ çıkarılmış ve konu ile ilgili detaylar ayrıca düzenlenmiştir. Ayrıca 28.10.2016 tarihinde 29871 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni

¹ Eskişehir Barosu, ahmetseyhan@seyhanpartners.com, ORCID: 0000-0002-3766-3858.

² Resmî Gazete, T. 16.09.1965, S. 12102.

³ Resmî Gazete, T. 24.08.1966, S. 12388.

Kanunu (TİTRK) ile de hayvan rehni ayrıca düzenlenmiştir. Tüm bu yasal düzenlemelerin yanı sıra 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile hayvanların refah içerisinde yaşamaları amaçlanan yasal düzenleme getirilmiştir.

Hayvan rehni konusu yasal mevzuatta taşınır rehni kapsamında değerlendirildiği için çalışmanın ilk kısmında genel hatlarıyla taşınır rehinden bahsedilecek olup sonrasında hayvanların hukuk sistemimizdeki yeri ve hayvan rehni konusunun TMK ve TİTRK kapsamında değerlendirilmesi yapılacaktır.

I. TAŞINIR REHNİ KAVRAMI

Alacaklıların alacaklarının tahsil kabiliyetlerini garanti altına almalarını sağlayan teminat kavramı kişisel ve ayni teminatlar olarak ikiye ayrılır. Tipik bir ayni teminat türü olan rehin kural olarak taşınır veya taşınmaz bir eşya üzerine kurulmaktadır.⁴ Bu durumdan hareketle Türk Medeni Kanunu ilgili maddelerinde taşınmaz ve taşınır rehinine ilişkin hükümler mevcut olup kanun, taşınmaz rehni dışında kalan rehin türlerini taşınır rehni başlığı altında toplamıştır. Taşınır rehni, TMK kapsamında taşınır eşya, hayvan, hak veya alacak üzerine bir alacağı güvence altına almak için kurulabilen ve borçlu tarafından borç ödenmediği takdirde güvence konusunun paraya çevrilmesi ile borcun ödenmesini sağlayan rehin türüdür.⁵ Borçlu tarafından borcun ifa edilmemesi halinde alacaklı iki temel hakka sahip olur: üzerinde rehin hakkı kurulan eşyanın paraya çevrilmesi ve bu paradan alacağın tahsili.⁶ Kural olarak taşınır rehni teslimine bağlı olarak kurulabilmekte ise de hayvan rehni için kanun koyucu teslim şartı aramamıştır. Güvence altına alınan taşınır eşyanın zilyetliğinin alacaklıya teslimi ile kurulan taşınır rehininde kamuya açıklık bu teslim ile sağlanırken hayvan rehininin de sicile tescil şartı getirilerek sağlanması amaçlanmıştır.⁷

⁴ UYUMAZ, Alper / TÜRK, Mehmet Cemil: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Düşünceler”, MÜHFAD, 2019, Cilt 25, Sayı 2, s. 1417.

⁵ OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: *Eşya Hukuku*, 17. Baskı, İstanbul, 2014, s. 995.

⁶ ACAR, Faruk: *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul, 2015, s. 2.

⁷ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 995.

A. Taşınır Rehni Çeşitleri

TMK'da taşınır rehni başlığı altında birçok rehin türü belirtilmiştir. Bunlardan en genel olanı “teslime bağlı rehin” iken diğer taşınır rehni türleri ise “hayvan rehni”, “alacak ve diğer haklar üzerinde rehin”, “rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin” ve “rehinli tahvildir”. TMK dışında TTK md. 1013 ile “Gemi İpoteği”, Türk Sivil Havacılık Kanunu ile hava araçlarının rehni gibi düzenlemelere bakıldığında taşınır rehininin yalnız TMK'da değil birçok özel kanunda da düzenlendiği görülmektedir. Gemi, hava aracı, maden gibi taşınırlar da yine teslimsiz olarak sicile kayıt ile rehnedilebilmektedir. Bu noktada teslimsiz taşınır rehininin kurulması ticari hayatta büyük kolaylık sağladığı kabul edilmektedir. Özellikle ticari işletmelerde taşınır eşyaların alacaklıya teslimi halinde ticari faaliyetin büyük ölçüde olumsuz etkileneceği düşünüldüğünde teslime dayalı olmayan rehlinin önemi daha da artmaktadır. Bu itibarla TİTRK'nın TMK'da yer alan genel düzenlemelere bir seçenek olarak getirildiği görülmektedir. TMK'da taşınır rehininin kural olarak teslime bağlı olarak düzenlemesi sebebi ile teslime bağlı olmayan rehin türleri açısından öncelikle uygun olduğu ölçüde teslime bağlı rehin hükümleri, uygun düşmediği takdirde de taşınmaz rehni hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.⁸

B. Taşınır Rehnine Hâkim Olan İlkeler

1. Alacağa Bağlılık İlkesi

Taşınır rehininin esas olarak amacı alacağın güvence altına alınmasını sağlamaktır. Bu sebeple taşınır rehininin alacağa bağlı bir hak olarak doğması gündeme gelmektedir. Aynı sebeplerle taşınır rehni ancak alacak hakkı geçerliliğini koruduğu sürece geçerli olabilir. Bir başka anlatımla geçerli olmayan bir alacak için taşınır rehni kurulamaz. Alacağın zamanaşımına uğraması da alacak hakkı üzerindeki rehni sona erdirmez.⁹ Alacağın sona ermesi halinde ise alacağa bağlı bir hak olan rehlin de sona ermesi durumu söz konusu olacaktır.

Taşınır rehininin müeccel veya şarta bağlı alacaklar için kurulup kurulamayacağı konusu öğretide tartışmalıdır. Bir görüş teminat altına alınacak

⁸ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 999.

⁹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1001.

alacağın sadece belirli veya belirlenebilir nitelikte olması şartını ararken¹⁰, bir diğer görüş ise MK md. 881 uyarınca henüz doğmamış olup doğması muhtemel veya kesin alacaklar için ipotek hakkının kurulabilmesi kuralının taşınır rehni için de kıyasen uygulanması gerektiğini savunmaktadır.¹¹ Kanaatimizce bu durum dar yorumlanmalı ve müstakbel alacaklar için rehlin kurulması hususu doğma ihtimali yüksek alacaklar için geçerli kabul edilmelidir.

Taşınır rehininin alacağa bağlı (fer'i) nitelikte olmasının bir sonucu olarak taşınır rehininin alaktan ayrı olarak devri olanaksızdır. Alacağın devri halinde rehin hakkı yeni alacaklıya geçer. Borcun nakledilmesi halinde ise taşınır rehni üçüncü kişi tarafından kurulmuşsa rehlin devamı için üçüncü kişinin yazılı rızası gereklidir.¹²

2. Kamuya Açıklık İlkesi

Hukukumuzda kanun koyucu aynı hakların kamuya açık/aleni olmasını şart koşmuştur. Taşınmazlarda aleniyet sicil ile sağlanmıştır. Buna göre taşınmaz üzerinde hangi aynı hakların mevcut olduğu o taşınmaza ait sicilden ilgilisi tarafından görülebilecek ve sicile güven ilkesi gereği kişi sicile göre yapmış olduğu kazanımlardan yararlanacaktır. Sicile güven ilkesi hukukumuzda o denli önemlidir ki kamu düzenine mahzar bir kural olarak kabul görmüştür. Ancak taşınırlar için böyle bir durum söz konusu olamayacağından hareketle aleniyetin sağlanması için başka bir yol öngörülmüştür. Şöyle ki, söz konusu taşınırın rehin altına alındığının anlaşılması için rehin verenin doğrudan/dolaysız zilyetliğinde olmaması ve alacaklıya veya tarafların anlaşığı üçüncü bir kişiye bırakılma zorunluluğu öngörülmüştür. Bu açıdan aleniyet ilkesi, rehlin konusu olan malın rehinli alacaklıya veya tarafların belirlediği üçüncü bir kişiye fiilen teslimi ile sağlanır.¹³ Kanunda bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Bunlardan biri asıl inceleme konumuz olan hayvan rehnidir. Kanun koyucu rehlin konusu hayvanın alacaklıya tesliminden ziyade hayvan siciline tescili ile aleniyetin sağlanmasını öngörmüştür. Yine TMK md. 940'ta gemi gibi bir sicile tescili zorunlu olan taşınmazlar üzerinde de sicil üzerine yazılmak suretiyle de rehin

¹⁰ SİRMEN, Lale: *Eşya Hukuku*, Ankara, 2016; s. 647.

¹¹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1000.

¹² OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1001 vd.

¹³ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1002.

kurulabileceği öngörülmüştür. Bu örnekler gibi TMK md. 970, 941, 957 ve Ticari İşletme Rehni Kanununda yer alan durumlarda da teslimsiz rehin kurulmasına cevaz verilmiştir.¹⁴

3. Güvenin Korunması İlkesi

Taşınır üzerinde rehin, malik veya temsilcisi tarafından kurulabileceği gibi bazı durumlarda tasarruf yetkisini haiz olmayan kişiler tarafından da kurulabilmektedir.¹⁵ Bu kişiler emin sıfatıyla zilyet olan kişilerdir ve rehin hakkının kazanılabilmesi için üçüncü kişinin iyi niyeti aranır. Bu durum TMK md. 988'de belirtilen emin sıfatıyla zilyetten aynı hak kazanımının korunmasının rehin hakkı üzerindeki uzantısıdır. Burada iyi niyet, üçüncü kişinin emin sıfatıyla zilyedin tasarruf yetkisine sahip olmadığını bilmemesi veya bilmesinin gerekli olmamasını ifade eder.¹⁶ Ancak emin sıfatıyla zilyet olmayan yani taşınır malın malikin rızası dışında elinden çıktığı hallerde üçüncü kişi iyi niyetli olsa da rehin hakkı kurulamaz. Güvenin korunması prensibi malikin malın zilyetliğini güvenerek bir başkasına bıraktığı yani zilyedin emin sıfatıyla zilyet olduğu hallerde geçerlidir.

4. Belirlilik İlkesi

Rehin konusu ancak belirlenmiş olan bir şey olabilir. Mal, hayvan, alacak ve hak ferdileştirilmiş ve belirli olmalıdır.¹⁷ Bu sebeptir ki hayvan rehninde hayvan siciline hayvanın değeri, nev'i, özel nitelikleri gösterilerek kaydedilmektedir. Hak ve alacak da belirlilik prensibi içindedir. Ancak ileride doğacak ve belirlenmesi mümkün olan hak ve alacaklar için de rehin kurulabilir. Öğretiye göre belirlilik prensibi uyarınca bir kişinin tüm malvarlığı üzerinde rehin kurulamaz. Ancak eşya birliği söz konusu hallerde eşya birliği üzerinde rehin hakkı tesis edilebilir. Bu duruma örnek olarak belirlilik ilkesi gereği hayvan sürüsü üzerinde kurulan rehmin geçerli olduğu kabul edilmektedir.¹⁸

¹⁴ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1003.

¹⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1004.

¹⁶ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1004.

¹⁷ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1005.

¹⁸ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1005.

5. Teminatın Bölünmezliği İlkesi

Teminat yükünün kapsamını rehnin konusunu teşkil eden hak, alacak, mal veya hayvan oluşturmaktadır. Bunun dışında TMK md. 947 gereği o malın bütününcü parçaları ve eklentileri de teminat yükü kapsamına dâhildir. Bütününcü parçalar aslın akıbetine tabi olduğu için asıl eşyadan ayrı olarak teminat kapsamından çıkarılamazken; eklentiler, tarafların kararlaştırması ile bu kapsamdan çıkarılabilir.¹⁹ Eğer bütününcü parça aslından ayrılmışsa bütününcü parçanın da alacaklının zilyetliğinde bulunması halinde rehin hakkının devam ettiği kabul edilir. Doğal ürünler de aslından ayrılmadığı sürece rehnin kapsamına dâhildir. Hukuki ürünlerin rehnin kapsamında olup olamayacağı ise tartışmalıdır. Doğal ürünlerin akıbeti TMK md. 947’de düzenlenmişken hukuki ürünler hakkında kanunda düzenlemeye yer verilmemiştir. Öğretide bunun sebebinin doğal ürünlerin bütününcü parça niteliğini haiz olmaları sebebiyle düzenleme alanı bulmaları iken hukuki ürünlerin bütününcü parça olamayacakları dolayısıyla rehnin kapsamında sayılmamaları gerektiği gösterilmiştir.²⁰

Teminatın bölünmezliği prensibinin diğer bir görünümü ise TMK md. 944 uyarınca rehnin alacağın tamamı için teminat olmasıdır.²¹ Bu sebeple borç tamamen sona ermedikçe alacaklı rehin konusunu geri vermekle mükellef değildir. Rehin konusu üzerindeki rehnin kalkması için borcun tamamının ifası gerekmektedir. Bu borcun tamamına asıl alacak dışında temerrüt faizi, mahkeme masrafları, takip masrafları, sözleşme faizleri ve kararlaştırılmışsa cezai şart da dâhildir.²² Örneğin borçlu bir kişi borcunu taksitler halinde ödüyorsa bu ödemelerden sonra kalan miktar için rehin hakkının devam edeceği kabul edilmektedir.²³ Hapis hakkı ise rehinden farklılık arz etmektedir. Hak sahibinin yalnız alacağına oranla bu hakkın kullanımı söz konusudur.

¹⁹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1008.

²⁰ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1008.

²¹ SEROZAN, Rona: “Taşınmaz Rehni”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2006, Cilt 64, Sayı 2, s. 302.

²² OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1010.

²³ SİRMEN, s. 646.

6. Öncelik İlkesi

Rehin konusu olabilecek taşınır, hak ve alacaklar üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulabilir. Aynı şey üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulmasında öncelik sırasının önemi kendini rehin paraya çevrilmesi sırasında göstermektedir. Bu sıraya göre öncelikli alacaklılar tatmin edilmeden sonraki alacaklıların borcu ödenmez.²⁴ TMK md. 948'e göre birden çok kurulan rehinde tüm tarafların muvafakatleri olmadığı sürece önemli olan rehinin kurulma zamanıdır. Bir başka anlatımla önce kurulan rehin hakkı ön sırada yer alır. İşte bu durumda aynı taşınır, alacak veya hak üzerinde mevcut rehinler arasında öncelik sırası *prior tempore potior iure* kuralı olarak adlandırılmaktadır.²⁵ Bu kural aynı hak sahiplerinin anlaşması üzerine değiştirilebileceği gibi istisnai olarak TMK md. 988 uyarınca iyi niyetle aynı hak kazanımında da değişikliğe uğrayabilir. Son olarak taşınmaz rehninden farklı olarak öncelikli olan rehin sona ererse bir boşluk oluşmaksızın sonra gelen rehin hakları kendiliğinden ilerlemeye devam eder.²⁶ Doğması muhtemel alacaklar için öncelik sırasının belirlenmesinde ise alacak henüz doğmadığı için rehin sözleşmesinin yapıldığı tarih esas alınmalıdır.²⁷

C. Lex Commissaria Yasağı

Taşınır rehni ile ilgili daha önce de belirtildiği gibi alacak güvence altına alınmış olup borcun ödenmemesi durumunda alacaklı tarafından rehin konusu teminat kural olarak paraya çevrilerek alacak tahsil edilir. TMK md. 949'a göre borç ödenmezse veya alacak bir şekilde tahsil edilemezse rehin konusu taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine dair taraflar arası anlaşma geçersiz olacaktır. Öğretide *lex commissaria* yasağı olarak bilinen bu duruma göre rehin hakkının alacaklıya taşınır üzerinde bir ortaklık veya mülkiyet hakkının sağlamaması gerekmektedir.²⁸ Roma hukukundan bu yana uygulanan bu yasakla zayıf durumda

²⁴ SİRMEN, s. 646.

²⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1010.

²⁶ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1011.

²⁷ ACAR, s. 57.

²⁸ BERGH, Van Den: "The Development Of the Landlord's Hypothec", *A Journal Of Legal History*, 2009, Cilt 15, Sayı 1, s. 157.

olan borçlu korunmak istenilmiş ve haksız işlemlerle borçlunun malı üzerindeki mülkiyetin alacaklıya geçmesi engellenmiştir.²⁹ TMK md. 949 lafzi yorumuyla borcun ödenmemesi halinde rehne konu taşınırın alacaklının mülkiyetine geçeceği yönündeki anlaşmaların borcun muaccel olmasından önce yapılması durumunda geçersiz olacağı söz konusu iken öğretide borç muaccel olduktan sonra yapılan bu tip anlaşmaların ifa yerine edim hükmünde olduğu gerekçesiyle geçerli olacağı kabul edilmektedir.³⁰

II. TÜRK HUKUKUNDA HAYVAN KAVRAMI

Hukuk sistemimizde hayvan kavramı geçmişten günümüze kadar tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayvanların taşınır eşya olmadığı³¹ yönünde görüşler olsa da hayvanların taşınır eşya hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunan görüşler³² de mevcuttur. Hukuk sistemimizde iki temel kavram olarak değerlendirilen kişi ve eşya tanımlamalarına uymayan hayvan kavramı için “atipik eşya” veya “kişi benzeri” olarak nitelendiren görüşler de mevcuttur.³³ İsviçre hukukunda hayvanlar eşya olarak sayılmasa da kural olarak eşyalara ilişkin hükümlerin hayvanlara da uygulanacağı kabul edilmektedir.³⁴ Her ne kadar hayvanların taşınır eşya olduğu veya taşınır eşya olmasa da taşınır eşyalara uygulanan yasal düzenlemelerin hayvanlara da uygulanması gerektiği görüşleri mevcut olsa da bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Hayvanlar da insanlar gibi canlı varlıklar olup hukuken kendilerine özel bir düzenlemenin varlığı gerekir. Hukuk sistemimizde yalnızca gerçek ve tüzel kişilerin hak sahibi olmaları düzenlenmiştir. Hayvanların da kişiler gibi hak sahibi olmalarının savunulması aynı zamanda hayvanlara da bu haklar açısından yükümlülük yüklemek anlamına geleceği için mümkün görünmemektedir.

²⁹ BERGH, s. 158.

³⁰ ACAR, s. 82.

³¹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1022.

³² SARISÖZEN, M. Serhat: “İcra ve İflas Hukukunda Canlı Hacı”, *EÜHFD*, 2015, Cilt 10, Sayı 2, s. 54.

³³ CUMALIOĞLU, Emre: “Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”, *DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan*, 2017, Cilt 19, Özel Sayı, s. 575.

³⁴ KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz / SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN, Özlem: “Hayvanın Hukuki Konumu”, *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 2013, Cilt 2, Özel Sayı, s. 1705.

Bazı ülkelerde bu hususta verilen emsal yargı kararları mevcuttur. Arjantin’de bir mahkeme hayvanat bahçesinde yaşayan bir sumatra orangutanını insan olmayan kişi olarak tanımlamıştır.³⁵ Yine Amerika Birleşik Devletleri’nde yerel mahkeme bir makak maymunun ormanda bulunan fotoğraf makinesi ile kendi fotoğrafını çekmesi üzerine bu fotoğraf üzerinde eser sahibinin maymun olduğuna ve maymunun fikri mülkiyete ilişkin tüm haklara sahip olduğuna hükmetmiştir.³⁶ Bu noktada hayvanlar için öğretilen “kısmi hukuk öznesi”³⁷ terimi kullanılması gerekmekte olup hayvanların eşya olmadıkları ve kendi türleri nezdinde eşyalardan ve insanlardan ayrılmış özel bir statü ve hak sahibi olmaları gerektiği görüşüne katılıyoruz. Hayvan rehni konusunda rehne konu edilen hayvanın türü, cinsi önemli olduğu kadar hayvan üzerinde mülkiyet hakkının kurulup kurulmaması konusu da önem arz etmektedir. Bu nedenle öncelikle hayvan türlerini ve sonrasında kişilerin hayvanlar üzerindeki sınırlandırılmış haklarını mevzuatımızda yer alan hükümler nezdinde incelemek gerekmektedir.

Bilindiği gibi hayvanlar âlemi insan türünden çok daha fazla çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik dikkate alınarak hayvanların bir bütün olarak değil, türlere göre özel nitelendirilme yapılması gerekmektedir.³⁸ Bu durumda gözle görülmeyen mikroorganizmalar veya böcek türleri gibi insanla duygusal bağ kuramayan³⁹ hayvanlar ile ilgili değil, evcil hayvanlar ve çiftlik hayvanları üzerinde hukuki nitelendirme yapılmasının daha doğru olacaktır. Bunlar dışında tüm hayvanların korunmaya değer hakları olduğu unutulmamalıdır. Bu haklar, kişilerin hayvanlar üzerindeki haklarına sınırlama getirilmesi ve bu sınırların kamu gücü ile korunması gereken haklardır.⁴⁰

Evcil hayvanlar insan tarafından ehlileştirilmiş hayvan olarak tanımlanabilir. Evcil hayvanlar kendi arasında ev hayvanları, sokak hayvanları (kontrollü hayvan),

³⁵ <https://www.wired.com/2014/12/orangutan-personhood> (E.T.: 18.04.2021).

³⁶ <https://talkingpointsmemo.com/world-news/peta-monkey-selfie-copyright-lawsuit> (E.T.: 18.04.2021).

³⁷ KOÇHİSARLIOĞLU, s. 1716.

³⁸ CUMALIOĞLU, s. 575.

³⁹ CUMALIOĞLU, s. 577.

⁴⁰ CUMALIOĞLU, s. 582.

rehabilitasyonda kullanılan hayvanlar, çiftlik hayvanları olarak ayrılır.⁴¹ 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda (HKK) ev hayvanı yerine ev ve süs hayvanı terimi kullanılmaktadır. HKK'da yapılan tanıma bakıldığında ev hayvanının neler olduğu doğrudan sayılmamıştır. Buna göre yalnızca kedi, köpek veya kuş değil, yasaların açıkça yasaklamadığı her türlü canlının ev hayvanı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. İİK md. 82/4 hükmünde haczi kabil olmayan mallar sayılmış ve bu hükümde borçlunun çiftçi olması halinde kendisi ve ailesinin geçimi için zorunlu olan çiftlik hayvanlarının haczedilemeyeceği belirtilmiştir. Bu tanımdan hareketle bazı yazarlar tarafından öğretilen at, eşek gibi tarımda kullanılma potansiyeli olan tüm hayvanların çiftlik hayvanları olduğu belirtilse de bu görüşe katılmıyoruz.⁴²

Önemli olduğunu düşündüğümüz bir diğer konu ise kişilerin hayvanlar üzerindeki hakların ne olduğu konusudur. Zira bu konu çalışmanın da konusu ile doğrudan ilgilidir. Öğretilen yer alan öncelikle hayvanların yaban hayvanları ve evcil hayvanlar olarak sınıflandırılması gerektiği görüşüne⁴³ katılmaktayız. HKK'da bu konuda benzer bir ayırım yaptığı görülmektedir. Mevzuatımızdan hareketle kişilerin bütün hayvanlar üzerinde mülkiyet hakkı olduğu gibi bir çıkarım yapılırsa da bu durum diğer yasal düzenlemelere bakıldığında doğru değildir. Örneğin Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Genel Hükümler Hakkında Yönetmelik⁴⁴ md. 4'te balıklar, sürüngenler ya da amfibikler dâhil olmak üzere gıda üretimi amacıyla yetiştirilen tüm hayvanlar ile ilgili mülkiyet hakkı açıkça kabul edilmiştir. Aynı yönetmelik md. 4'te çiftlik hayvanı tanımı yapılmış ve tanımda açıkça ürününden ve hizmetinden yararlanan hayvanların çiftlik hayvanı olarak nitelendirildiğinden bahsedilmiştir. Bu doğrultuda yalnızca gücünden yararlanan at gibi hayvanların çiftlik hayvanı olmadığı görüşüne katılmıyoruz.⁴⁵ Çiftlik hayvanlarının koyun, inek, keçi gibi hayvanlarla sınırlandırılması isabetli olacaktır. Ancak bu hayvanlar üzerinde dahi tam bir mülkiyet hakkından söz edilemez. Bilindiği gibi çiftlik hayvanları aynı zamanda

---

⁴¹ CUMALIOĞLU, s. 587.

⁴² SARISÖZEN, s. 56.

⁴³ CUMALIOĞLU, s. 586.

⁴⁴ Resmî Gazete, T. 22.11.2014, S. 29183.

⁴⁵ CUMALIOĞLU, s. 599.

kesim hayvanı olarak da kanunda belirtilmekte olup HKK md. 12'ye göre bu kesimin dini kurallara uygun olma, hayvanı korkutmama ve en az acı verme gibi özel şartları mevcuttur. HKK'da belirtilen hayvana yaşam süresince iyi bakım ve gözetim koşulları çiftlik hayvanları için de geçerlidir. Çiftlik hayvanları üzerinde de yasa ile büyük ölçüde sınırlandırılmış “*atipik mülkiyet hakkı*”⁴⁶ olduğu kabul edilmelidir.

TMK md. 768'e göre evcil hayvan tekrar vahşileşir veya sahibine dönmek istemezse sahihsiz duruma gelir denilerek hayvanın iradeye sahip olduğu dolaylı olarak kabul edilmiştir.⁴⁷ Öğretide isabetli olarak ev hayvanları üzerindeki kişilerin mülkiyet hakkı bulunmadığı belirtilmektedir. Başka bir anlatımla kişilerin, evlerinde bulunan ve HKK kapsamında ev ve süs hayvanı olarak kabul edilen kedi, köpek, kuş gibi hayvanlar üzerinde bir mülkiyet hakkının bulunmadığı ancak bu hayvanları koruma ve gözetme yükümlülüğü yüklenerek adeta vasilik yaptıkları savunulmaktadır.⁴⁸ HKK kapsamında iyi bakılmayan ev ve süs hayvanlarına ilişkin bakım yükümlülüğünü ihlal eden kişilere idari yaptırım uygulanmakta ve bu hususta ilgili yerde bulunan Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü yetkili kılınmaktadır. İlgili yetkililer tarafından gerekli görüldüğü takdirde ev ve süs hayvanının kişinin elinden alınması ve HKK md. 5 kapsamında sonradan yeniden sahiplendirilmek üzere geçici hayvan bakımevine götürdüğü hususu dikkate alındığında kişilerin ev ve süs hayvanları üzerinde mülkiyet hakkının bulunmadığı kanısına bu kanun ilgili hükümleri kapsamında dolaylı olarak ulaşılmaktadır. Bir diğer konu ise kötü muamele altında kalan bir ev ve süs hayvanını bu kötü muameleden kurtarıp bakımını üstlenen kişinin bu müdahalesinin TMK md. 24'e göre üstün yarar kapsamında hukuka uygun hale geleceği kabul edilmelidir.⁴⁹ HKK md. 4 ve 5 hükümleri birlikte incelendiğinde hayvanların kendi türlerine özgü ortamlarda bakılmasının bir yükümlülük olarak belirtildiği görülmektedir. Bu doğrultuda bir sibirya kurdu cinsi köpeğin sıcak iklimte sahip bir şehirde yaşaması bile hayvanın cinsine özgü yaşam koşullarına uygun ortamda yaşamadığı kabul edilmektedir. HKK md. 5 uyarınca da ev ve süs hayvanları

⁴⁶ CUMALIOĞLU, s. 600.

⁴⁷ CUMALIOĞLU, s. 589.

⁴⁸ CUMALIOĞLU, s. 590.

⁴⁹ CUMALIOĞLU, s. 590.

ile kontrollü hayvanlar tekrar uyum sağlayamayacakları bir ortama terk edilemezler. Bu madde ile de ev ve süs hayvanı ile sokak hayvanlarının bakımını üstlenen kişilere yasa gereği bir yükümlülük getirildiği kabul edilmelidir.

HKK md. 5/3'te ev ve süs hayvanlarının haczedilemeyeceği hususu düzenlenmiştir. Yasa metni incelendiğinde sadece pet shop gibi ticari amaç güden iş yerlerinde bulunan ev ve süs hayvanının haczine izin verilmiştir. Hükmün amacına uygun olarak borçlu kişi bir pet shop sahibi de olsa iş yerinde bulunan kendisinin bakımını üstlendiği bir ev hayvanı ise bu hayvanın da haczinin mümkün olmadığı kabul edilmelidir.

Öğretide işçi hayvan olarak adlandırılan hayvanların reklam, film çekimi gibi ticari faaliyetlerde kullanılması özel izne tabi kılınmıştır. Bu hayvanlar üzerinde de kişilerin mülkiyet değil; “*atipik bir intifa hakkının*” olduğu kabul edilmektedir.⁵⁰

HKK md. 3'te yaban hayvanları doğada serbestçe yaşayan, evcilleştirilmemiş hayvanlar olarak tanımlanmıştır. Aynı kanunun 4. maddesinde bu hayvanların doğadan koparılmamasının esas olduğu vurgulanmıştır. Anayasa md. 169'da devlete ormanların korunması konusunda yükümlülük getirilmiş olup yaban hayvanlarının da ormanlarla bir bütün olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Her ne kadar TMK'ya göre sahipsiz hayvanın aslen iktisabı mümkün kılınsa da gerek özel kanun niteliğini haiz HKK ve gerekse Anayasa gereği ormanlarda mülkiyet hakkının kurulamaması yaban hayvanları açısından da geçerli olmalı ve yaban hayvanları üzerinde mülkiyetin varlığından da söz edilmemelidir.⁵¹

Taşınır rehнинin kural olarak rehne konu taşınırın maliki veya onun temsilcisi tarafından kurulabileceği değerlendirildiğinde yukarıda açıklanan hayvanlar üzerindeki mülkiyet konusu önem taşımaktadır. Hayvan üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmayan bir kişinin hayvanı rehne konu edemeyeceği ve yukarıda belirtilen tartışmalar ışığında yalnızca çiftlik hayvanları üzerinde kendine özgü istisnai bir mülkiyet hakkının varlığından bahisle rehne konu edilebilecekleri kabul edilmelidir.

⁵⁰ CUMALIOĞLU, s. 598.

⁵¹ CUMALIOĞLU, s. 600.

III. TÜRK MEDENİ KANUNU KAPSAMINDA HAYVAN REHNİ

A. Genel Olarak

TMK'nin üçüncü bölümünde taşınır rehni düzenlenmiş olup teslim bağli rehnin alt başlığı olarak ayrı durumlar başlığı ile md. 940'ta hayvan rehni bir istisna olarak hüküm altına alınmıştır. Ancak TMK'da hayvan rehni ayrıntılı düzenlenmemiştir. Bunun yanı sıra HRT'de de sicilin tutulmasına ve diğ er sair usule ilişkin hükümler mevcuttur. Bu nedenle oluşan boşluğ un TMK'da düzenlenen teslim bağli rehne ilişkin hükümlerle doldurulması gerekmektedir.⁵²

Hayvan rehninin TMK'da bir istisna olarak ayrı tutulmasının sebebi ise teslim gerekmeden sicile kayıt ile hayvanın rehne konu edilebilmesidir. Kanaatimizce hayvan rehninde de teslim şartının olması durumunda hayvanın bir canlı olması dikkate alınarak bakımının ve korunmasının güç olması sebebiyle hem alacaklı hem de rehin veren açısından telafisi mümkün olmayan sonuçların doğ maması için kanun koyucu tarafından bu düzenleme getirilmiştir. Teslime bağli taşınır rehninde rehin konusunun zilyetliği alacaklıda olduğ undan dolayı rehin alacaklısı, TMK md. 945 gereğ i bu taşınırın muhafazasında meydana gelebilecek her türlü zarardan kendi kusursuzluğ unu ispat etmedikçe sorumlu iken teslimsiz bir rehin türü olan hayvan rehninde bu hükme benzer mahiyette HRT md. 23'e göre rehin verenin rehin konusu hayvanın canlı olarak kalmasında veya kıymetinin azalmamasında her türlü önlemi alma yükümlülüğ ü altında olduğ u belirtilmiştir.

B. Rehnin Konusu

TMK md. 940'a göre hayvan rehni ancak yetkili merciler tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatifler tarafından ilgili icra müdürlüğü tarafından sicile yazılarak kurulabilir. Madde metninde belirtilen ayrıntılara geçmeden önce maddede yazılan hayvan terimi ile neyin kastedildiğ i hususu önem arz etmektedir. Zira maddenin gerekçesinde "...Kaynak Kanundaki gibi rehnin konusu olabilecek hayvanların "çiftlik hayvanı" olması unsuruna madde metninde yer verilmemiş ise de, maddeyle sadece belirli kurumlar lehine bu yolla rehin kurulmasına izin verilerek, "hayvancılık" yapan çiftçilere teslim koşulsuz rehin ile kredi temini amaçlandığından,

⁵² OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1025.

bu madde hükmünün uygulanması İsviçre'dekinden farklılık göstermeyecektir.” şeklinde konuya açıklık getirilmek istenilmiştir. Bu doğrultuda sadece çiftlik hayvanlarının TMK md. 940 kapsamında rehne konu olabileceği kabul edilmelidir.⁵³ Kanun koyucunun madde metninde genel hayvan terimini kullanarak konuya madde gerekçesinde açıklık getirmesinin uygulamada karışıklığa yol açacağı kanaatindeyiz. Zira öğretide bazı görüşlere göre madde metninde genel hayvan terimi kullanıldığından bu hükmün sadece çiftlik hayvanları ile sınırlandırılmaması ve tüm rehne konu edilebilen hayvanların bu hükme göre teslimsiz ve sicile kayıtlı rehin edilebileceği savunulmaktadır.⁵⁴ Kanaatimizce TMK md. 940 hükmünde rehin alacaklısı tanımının kısıtlanması durumu ve madde gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde sadece çiftlik hayvanı sahiplerinin dolaysız zilyetliği devretmeden kredi kullanımının sağlanması amaçlandığı görülmektedir.⁵⁵ Her ne kadar öğretide dört ayaklı at, eşek gibi hayvanların da sürü hayvanı olduğu⁵⁶ ve bu madde kapsamına girmesi gerektiği savunulsa da bu görüşe katılmak mümkün değildir. Yukarıda hayvan kavramında detaylıca açıklandığı üzere Çiftlik Hayvanlarının Refahına İlişkin Genel Hükümler Hakkında Yönetmelik'te yapılan tanım ve HKK gereği bu çiftlik hayvanlarının koyun, keçi, inek, tavuk gibi sadece ürününden ve hizmetinden yararlanan hayvanlar olarak dar yorumlanması gerekir. Çiftlik hayvanı olmayan kedi, köpek, kuş gibi ev hayvanlarının da teslimine bağlı olarak rehnedilmesi veya aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere TİTRK kapsamında haczinin mümkün olduğu yönünde görüşler mevcuttur.⁵⁷

TMK kapsamında hayvan rehninin her alacak için kurulması mümkün değildir.⁵⁸ HRT md. 2'ye göre T.C. Ziraat Bankası, kooperatifler ve özel kanunları veya TTK gereği tüzel kişiliğini haiz sermaye şirketleri merkezlerinin bulunduğu yer valiliğinden izin alarak rehin alacaklısı olabilmektedir. Tüzükte sayılanlardan sadece

⁵³ BAYDAK, Ecrin: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*, 2018, İstanbul, s. 122.

⁵⁴ AYAN, Mehmet: *Eşya Hukuku Cilt III (Sınırlı Aynî Haklar)*, 8. Baskı, Ankara, 2017, s. 290 (BAYDAK, s. 121'den naklen).

⁵⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1023.

⁵⁶ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1023.

⁵⁷ UYUMAZ / TÜRK, s. 1434.

⁵⁸ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1023.

T.C. Ziraat Bankası'na rehin hakkı yanında kefalet, müteselsil sorumluluk ve teminat alması için izin verilmiştir. Valilikçe verilen izin kararı masrafı izin alana ait olmak suretiyle derhal Resmî Gazete'de yayınlanır.

C. Hayvan Rehni Sicili

Hayvan rehni, TMK md. 940/1'e göre icra müdürlüğü tarafından tutulacak hayvan rehni siciline yazılarak kurulabilir. HRT md. 8 gereği sicil, menfaati bulunan kişiler tarafından sözlü veya yazılı taleple incelenebilir. Bu doğrultuda sicile kaydın kurucu etkisi olduğu değerlendirildiğinde hayvan rehni sicilinin olumsuz etkisinin varlığından söz edilebilir. Ancak burada yolsuz tescile güvenin korunmaması ve sicilin herkes tarafından bilinir olduğu karinesinin de mevcut olmadığı için sicilin olumlu etkisinin olmadığı görülmektedir.⁵⁹

HRT md. 12'ye göre hayvan rehminin sicile kaydı, rehin veren ve rehin alacaklısı tarafından imzalanmış bir beyannamenin icra müdürlüğüne sunulması ile gerçekleşir. Noter tarafından düzenlenmiş bir rehin sözleşmesi mevcutsa bu beyannamenin sadece rehin veren tarafından icra memuruna verilmesi yeterlidir. İcra memuruna sunulan bu beyannamede rehin veren tarafından rehne konu hayvanın ayıpsız olduğu taahhüt edilmelidir. Ayrıca HRT md. 23'e göre rehin süresince hayvanın korunması ve bakımından rehin verenin sorumlu olduğu belirtilmektedir. HRT md. 9 gereği hayvan rehni talebi hayvanın bakılıp tutulduğu yer olarak kabul edilen mutad yeri icra müdürlüğüne yapılmalıdır. Hayvanın mutad yerinin belirlenmesinde o yerde bulunan veteriner hekim tarafından verilecek belge rol oynamaktadır. Veteriner hekim tarafından hayvanın mutad yeri konusu şüpheye düşülmesi halinde ise hayvan sahibi olan kişinin bulunduğu yer icra müdürlüğünde sicil tutulur. HRT md. 24 gereği bu tüzüğe göre rehnedilen bir hayvan üzerindeki rehin sona ermeden yeni bir rehin hakkının tesis edilmesi yasaklanmıştır.

Rehin vermenin doğal bir sonucu olarak rehin konusu hayvan üzerinde rehin verenin tasarruf hakkı kısıtlanmış olur. Fakat hayvan rehni sicilinin olumlu etkisinin olmamasından kaynaklı olarak rehni varlığını bilmeden iyi niyetle hayvan üzerinde

⁵⁹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1024.

aynı hak kazanan üçüncü kişilerin bu kazanımları korunmaktadır. Bu durumda rehin verenin yükümlülüğünü ihlal etmesinden kaynaklı olarak sorumluluğu doğar.⁶⁰

D. Rehnin Sona Ermesi

Hayvan rehninin teslimsiz rehin türü olduğu ve uygun düştüğü ölçüde teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerinin hayvan rehninde de uygulanacağı düşünüldüğünde zilyetliğin kaybı haricinde teslimine bağlı taşınır rehnini sona erdiren sebepler hayvan rehni için de geçerlidir. Hayvan rehni sicile kayıtlı geçerlilik kazanacağı gibi sicilden terkin ile de sona erdirebilir.

HRT md. 18'de sicil kaydının silinmesi halleri sıralanmıştır. Buna göre rehin alacaklısı tarafından yazılı izin verilmişse rehin sona ermektedir. Hayvan rehninin mevcut olmadığı veya sona erdiği kesinleşmiş mahkeme kararı ile sabitse veya hayvan rehni paraya çevrilme yolu ile sona ermişse bu durum zaten sona ermiş bir rehnin sicile de yansıtılması için kayıt silinmektedir. Rehnin sicilinden itibaren 3 yılı doldurmuş bulunan kayıtların HRT'de belirtilen usul ve sürede rehin alacaklısı tarafından yenilenmesi talep edilmemişse veya hayvanın mutad yerinin değişmesi halinde eski icra müdürlüğündeki kayıt silinir.

TMK md. 946'ya göre muaccel olan borç ödenmediği takdirde rehin alacaklısı tarafından rehin konusu hayvanın paraya çevrilmesi talebi ile alacak tahsil edilir. Rehnin paraya çevrilmesi ise İcra İflas Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleşmektedir. Ancak uygulamada icra müdürlüğü vasıtasıyla satılan taşınırın değerlerinden daha düşüğe satılması gibi durumlara karşılaşıldığı için öğretilerde borç muaccel olduktan sonra tarafların anlaşarak icra müdürlüğü haricinde taşınırı satarak borcun ödenmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir.⁶¹

⁶⁰ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1026.

⁶¹ OĞUZMAN / SELİÇİ / OKTAY ÖZDEMİR, s. 1017.

IV. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KAPSAMINDA HAYVAN REHNİ

A. Genel Olarak

Ülkemizde özellikle ticari işletmelerde nakit döngüsünde yaşanan sorunlar sebebiyle işletmelere finans kaynaklarına erişimin kolaylaştırılması amacıyla 2017 yılında TİTRK yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla mevzuatımıza yeni bir teslimsiz ve sicile kayıt gerektiren taşınır rehni türü kazandırılmıştır. Bu kanun hükümlerinin de taşınır rehnini düzenlediği dikkate alındığında TMK'da düzenlenen taşınır rehni hükümleri açısından tamamlayıcı hükümler içerdiği için öğretilerde ikincil mevzuat olarak tanımlanmaktadır.⁶² Nitekim TİTRK md. 1'de kanunun amaçları olarak teslimsiz taşınır rehninin yaygınlaştırılması, rehin konusu taşınırların kapsamının genişletilmesi, taşınır rehinde aleniyet sağlanması ve kurulan rehlin paraya çevrilmesinde ek seçenekler sunulması olduğundan bahsedilmiştir. Kanunun 3. maddesinde ise bu kanuna tabi rehin sözleşmesinin kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında veya tacirler ile esnaflar arasında kurulabileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere rehin sözleşmesinin tarafları oldukça geniş tutularak bu kanun kapsamında teslimsiz taşınır rehni kurulmasının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Yine kanunun 5. maddesinde ise rehin konusu oldukça geniş olarak açıklanmış ve maddenin d bendinde hayvanların da bu kanun kapsamında rehne konu edilebileceği belirtilmiştir. Kanunun yukarıda belirtilen amaçları kapsamında aleniyetin sağlanması amacıyla "Rehlinli Taşınır Sicili" kurulmuş olup bu sicilin kurulma yetkisi Ticaret Bakanlığına verilmiştir. Bakanlık ile Türkiye Noterler Birliği tarafından imzalanan protokol⁶³ kapsamında ise sicil ve rehne ilişkin işlemler noterler tarafından yerine getirilmektedir. Ayrıca sicil merkezi ise Türkiye Noterler Birliği olarak belirlenmiştir.

Kanunun isminden de anlaşılacağı üzere bu kanun kapsamında rehin ancak ticari işlemlerde verilebilir. Ancak kanun metninde ticari işlemin ne olduğu

⁶² UYUMAZ / TÜRK, s. 1418.

⁶³ Türkiye Noterler Birliği 28.12.2016 tarih, 22964 sayılı yazısı, <http://cdn01.tnb.org.tr/uygulama/tares/genelyazi195.pdf> (E.T. 25.04.2021).

tanımlanmamıştır. Her ne kadar ticari işlem teriminden ticari iş kavramı olduğu düşünülse de TİTRK md. 3'e göre rehin sözleşmesinin tarafları incelendiğinde kanun koyucunun yalnızca tacirlere bu sözleşme tarafı olma hakkı vermediği esnaf ve çiftçilerinde bu kanun kapsamında rehin sözleşmesi tarafı olabilecekleri göz önüne alınarak bu hususun doğru olmadığı kabul edilmelidir. Ticari işlemi, mesleki veya işletme faaliyetleri kapsamında kazanç elde etme amacı güdülen her türlü işlem ve fiil olarak tanımlamak doğru olacaktır.⁶⁴

Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik⁶⁵ uyarınca ticari işlemlerde taşınırın rehininin kurulması için öncelikle bir rehin sözleşmesinin imzalanması ve bu rehinin sicile tescili gerekmektedir. Burada önemli olan husus TMK'da rehin sözleşmesi için bir şekil şartı öngörülmemiş iken TİTRK ile rehin sözleşmesine şekil şartı getirilmiştir.⁶⁶ TİTRK md. 4' e göre rehin sözleşmesi elektronik ortamda güvenli elektronik imza ile veya yazılı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Yazılı şekilde düzenlenen rehin sözleşmesi söz konusu ise bu sözleşmenin taraflarca imzalanıp noterde onaylanması veya doğrudan sözleşmenin rehinli taşınır sicili yetkilisi önünde imzalanması gerekmektedir. TİTRK md. 12/1'e göre rehin sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi tarafların iradelerine bırakılmıştır. Bunun yanı sıra kanunda rehin alacaklısının rehne konu taşınır denetleme hakkı, rehin konusu taşınırın zilyedinin taşınırın değerini düşüren davranışlarının yasaklanmasını hâkimden talep etme ve bu konuda oluşan zararını talep etme gibi bazı hak ve yükümlülükler de hüküm altına alınmıştır.⁶⁷

TİTRK md. 7'de rehinin kapsamı belirlenmiş ve bu maddeye göre rehnedilen taşınırın gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürün ve ikamesi mallar, taşınır varlık ile rehinin kapsamına gireceği belirtilmiştir.

⁶⁴ ANTALYA, Gökhan / ACAR, Faruk: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)*, İstanbul, 2017, s. 10 (UYUMAZ / TÜRK, s. 1423'ten naklen).

⁶⁵ Resmî Gazete; T. 31.12.2016, S. 29935.

⁶⁶ UYUMAZ / TÜRK, s. 1429.

⁶⁷ UYUMAZ / TÜRK, s. 1443.

TİTRK md. 9'a göre rehin hakkının şekil şartına uygun yapılan rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesi ile üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edeceği belirtilmiştir. Ek olarak aynı kanunun 7. maddesinde taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen iyi niyetli kişilerin de iyi niyetlerinin korunacağı belirtilmesiyle sicilin olumlu etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu noktada bu durumun aleniyetin sağlanması için kurulan sicil sistemi ile uyuşmayan bir hüküm olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.⁶⁸

TİTRK md. 11'e göre aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin kurulması mümkündür. Şayet aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin kurulurken derece sırası belirtilmemiş ise rehin alacaklılarının önceliği rehlin kurulma anına göre belirlenir.

Kanunun amacına uygun olarak alacağın güvence altına alınması konusunda seçenekler sunan TİTRK kapsamındaki rehinde borçlu tarafından borç zamanında ifa edilmediği takdirde alacaklının genel hükümlere göre takip başlatması yanında alacaklıya ayrıca rehin konusu taşınırın mülkiyetinin devrini talep etme, alacağı varlık yönetim şirketine devretme, zilyetliğin devrine konu olmayan taşınırı kiralama veya lisans hakkını kullanma gibi seçenek haklar da sunulmuştur (TİTRK md. 14). Burada önemle belirtmek gerekir ki mülkiyetin devrini talep etme durumu borcun muaccel olmasından sonra mümkün olduğu dikkate alındığında *lex commissaria* yasağına aykırı bir durum bulunmamaktadır.⁶⁹

Son olarak alacağın sona ermesini düzenleyen TİTRK md. 15'e göre yabancı ve Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı tarafından ayırım yapıldığı görülmektedir. Bu hükme göre alacağın sona ermesinden itibaren yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı için otuz, Türk hukuka tabi rehin alacaklısı için on beş iş günü içerisinde rehlin sicilden terkinin talep edilmesi gerekmektedir. Bu yükümlülüğün ihlali halinde ise borçlunun şikâyeti üzerine Ticaret Bakanlığı tarafından alacağın onda biri tutarında alacalı aleyhine idari para cezası uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

⁶⁸ UYUMAZ / TÜRK, s. 1441.

⁶⁹ UYUMAZ / TÜRK, s. 1446.

B. TMK’da Düzenlenen Hayvan Rehni ile İlgili Değerlendirme

TİTRK kapsamında daha önceden rehne konu olabilecek taşınır md. 5’te sayılanlar ile sınırlandırılmış olsa da kanun maddesinde 15.02.2018 tarihinde yapılan değişiklikle bu sınırlandırılma kaldırılmış ve md. 5’te sayılanlar ve benzeri her türlü taşınır üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilmesi sağlanmıştır. Bu maddenin d bendine göre hayvanlar üzerinde de rehin hakkı kurulabilmektedir. Ancak TİTRK md. 8/3’e göre “*Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmez*”. Bu hususta TMK’da belirtilen hayvan rehni ile TİTRK kapsamında hayvan rehni arasındaki ilişkinin incelenmesi önem arz etmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi TMK kapsamında hayvan rehni özel olarak düzenlenmiş ve teslimsiz rehin olarak md. 940’ta hüküm altına alınmıştır. Konu ile ilgili öğretilerde baskın olan görüşe göre kanun koyucu tarafından TİTRK ile taşınır rehni kapsama genişletilmiş ve teslim bağı olmayan bu rehin türünün yaygınlaştırılması amaçlanmış olup TİTRK’da açıkça hayvanların rehnedilebileceği belirtilerek hangi tür hayvanların bu kanun kapsamına dâhil edildiği belirtilmediğinden dolayı çiftlik hayvanı olup olmadığına bakılmaksızın her türlü hayvanın bu kanun kapsamında rehne konu edilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁷⁰ Bu görüşe göre TİTRK md. 8/3’te belirtilen farklı kanunlar bakımından bir sicile tescili zorunlu olan taşınır kavramından yalnızca motorlu taşıtların anlaşılması gerekmekte olup TMK’da hayvanlar için sadece yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ve kooperatifler için özel bir sicile kayıt tutularak rehin imkânı verildiğinden ve hükmün amacının hayvan rehni için bir alternatif oluşturmak olduğundan dolayı hayvanların bu hükmeye dâhil olmadığı savunulmaktadır.⁷¹ Her ne kadar TİTRK md. 8/3 hükmünde herhangi bir sicil ayırımı yapılmadığı gibi bu duruma herhangi bir istisna da getirilmemiş olsa da TİTRK md. 5/2’de belirtilen “*Bu varlıkların rehni diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektiriyorsa bu rehin ilgili sicillere bildirilir. Bu varlıklar üzerinde diğer kanunlar uyarınca önceden bir rehin*

⁷⁰ BAYDAK, s. 123.

⁷¹ UYUMAZ / TÜRK, s. 1434.

hakkı tesis edilmiş olması hâlinde bu Kanun çerçevesinde tesis edilerek bildirilen rehin sonraki sırada yer alır” hükmü konu ile değerlendirildiğinde çiftlik hayvanlarının TİTRK kapsamında rehne konu edilebileceği görüşünün kanun amacına uygun olduğu kanaatindeyiz.

SONUÇ

Hayvanlar, günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayvanların gerek sosyal gerekse ekonomik olarak hayatımızın içerisinde olmaları, aynı zamanda insan varlığından ayrılan özellikleri olsa da insana benzer duyguları olan ve kendilerine has karakterleri olan birer canlı varlıklar olmaları hususunda kendilerine özgü bir hukuki kişiliklerinin olmaları gerekmektedir. Bu durumda hayvanların kişiler gibi hak ve yükümlülüklerle sahip olmamaları da bunun doğal bir sonucu olacaktır.

Hayvanlar üzerinde kişilerin mülkiyet hakkı olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Yasal mevzuatta bulunan hükümler bir bütün olarak incelendiğinde yalnızca çiftlik hayvanları üzerinde bir mülkiyet hakkının kurulabildiği kabul edilmelidir. TMK md. 940’ta düzenlenen hayvan rehni de madde gerekçesi kapsamında yalnızca çiftlik hayvanları için geçerlidir. TİTRK md. 5/d’ye göre de hayvan rehni mümkün kılınmıştır. Bu kanun da TMK’ya alternatif olarak değerlendirilip çiftlik hayvanlarının bu kanun kapsamında da rehne konu olabilmeleri mümkündür. Öğretide baskın olan görüşe göre TMK kapsamında çiftlik hayvanları rehne konu olsa da ev ve süs hayvanlarının TİTRK kapsamında rehne konu olabileceği görüşüne katılmıyoruz. Zira ev hayvanları ile ilgili mevzuatta doğrudan kişilere mülkiyet hakkı tanınmadığı gibi HKK kapsamında yalnızca kişilere bu hayvanlar üzerine bakım yükümlülüğü getirilmiştir. Genel anlamda ev hayvanlarının HKK gereği haczi mümkün olmadığı gibi rehne de konu edilmemesi gerekmektedir. Bu konuda mevcut olan tartışmaların sona ermesi için yasa koyucunun açık bir hükümle hayvanların hukuki statülerini belirlemesi gerekmektedir.

TİTRK, TMK’den farklı olarak rehin sözleşmesine şekil şartları getirmiştir. Ancak her iki kanunda da rehin teslimsiz ve sicile kayıtlı kurulmaktadır. Her ne kadar sicilin olumsuz etkisinin varlığı söz konusu olsa da her iki sicilde de sicilin olumlu etkisi bulunmamaktadır. Bu itibarla rehni bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen kişilerin iyi niyetleri korunmaktadır ki bu durum kanaatimce aleniyet ilkesine aykırıdır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk, *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul, 2015.
- BAYDAK, Ecrin, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*, 2018, İstanbul.
- BERGH, Van Den, “The Development of The Landlord’s Hypothec”, *A Journal Of Legal History*, 2009, Cilt 15, Sayı 1, s. 155-167.
- CUMALIOĞLU, Emre, “Medeni Hukukta Hayvan Hakları ve Hayvanlar Üzerindeki Hak”, *DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan*, 2017, Cilt 19, Özel Sayı, s. 573-610.
- KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz / SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN, Özlem, “Hayvanın Hukuki Konumu”, *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 2013 Cilt 2, Özel Sayı, s. 1691-1725.
- OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, *Eşya Hukuku*, 17. Baskı, İstanbul, 2014.
- SARISÖZEN, M. Serhat, “İcra ve İflas Hukukunda Canlı Haczi”, *EÜHFD*, 2015, Cilt 10, Sayı 2, s. 53-96.
- SEROZAN, Rona, “Taşınmaz Rehni”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2006, Cilt 64, Sayı 2, s. 301-324.
- SİRMEN, Lale, *Eşya Hukuku*, Ankara, 2016.
- UYUMAZ, Alper / TÜRK, Mehmet Cemil, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Düşünceler”, *MÜHFAD*, 2019, Cilt 25, Sayı 2, s. 1416-1456.